

Огієнко І. С.,

*Інститут мистецтвознавства, фольклористики і етнології ім. М. Т. Рильського
до НАН України, м. Київ*

ФУНКЦІОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДИСКУРСИВНОГО СЛОВА БАРАБАР (НА МАТЕРІАЛІ ТЕКСТІВ СУЧАСНИХ БОЛГАРСЬКИХ МАС-МЕДІА)

Стаття присвячена опису основних значень і функцій дискурсивного слова барабар у текстах сучасних болгарських мас-медіа. Продемонстровано, що барабар може мати різні значення й виконувати різні функції.

Ключові слова: *барабар, дискурсивні слова, семантика, мас-медіа, текст.*

This article describes the main meanings and functions of discourse word barabar in modern Bulgarian media text. The analysis demonstrates that barabar have various meanings and can express the different functions.

Key words: *barabar, discourse words, semantics, mass-media, text.*

Дослідження дискурсивних слів є актуальною проблемою сучасного мовознавства. Ця група слів активно вивчається з 50-х років ХХ століття. Існує значна кількість праць, присвячених опису дискурсивних слів, що відрізняються методами й підходами їх аналізу. Це пояснюється неоднорідною частиномовною приналежністю цієї групи лексем та їх семантичною й функціональною багатозначністю.

На сьогодні термін дискурсивні слова широко використовується у дослідженнях з мовознавства. Він пов'язується з “особливою групою слів, принципово важливою властивістю яких є їх безпосередній зв'язок з функціонуванням дискурсу” [5, с. 7] для забезпечення його формально-граматичної й змістової зв'язаності. У болгарській мові наявна значна кількість дискурсивних слів, запозичених з турецької мови. Можна припустити, що це зумовлене тривалим тісним контактуванням болгарської та турецької мови й ситуацією білінгвізму, що існувала протягом кількох століть. Одним із таких дискурсивних слів є *барабар*.

У даній статті зроблений функціонально-семантичний аналіз дискурсивного слова *барабар* на основі аналізу його контекстуальних вживань у текстах сучасних болгарських мас-медіа. Досягнення цієї мети передбачає розв'язання таких завдань: описати семантичні та функціональні характеристики *барабар* та визначити його місце у текстах сучасних болгарських мас-медіа.

Ілюстративний матеріал для статті добирався зі сторінок газет “Сега”, “Дума”, “Шоу”, “Нощен труд”, “Женски тайни”, “Врачка”, частина текстів підібрана у довільному порядку з мережі Інтернет за допомогою

пошукової системи google, яка дає можливість використовувати Інтернет як великий хаотичний корпус.

Основна проблема у описі дискурсивних слів полягає у тому, щоб пов'язати значення дискурсивних слів, яке подається у словниках, і ті види контекстів, у яких ці дискурсивні слова вживаються [6]. У більшості лексикографічних описів дискурсивні слова представлені як позбавлені власне значення; наводяться лише типи контекстів, у яких вони вживаються; або ж наводиться дуже узагальнене значення й при цьому залишається незрозумілим, як воно реалізується у конкретних контекстах. Оскільки дискурсивні слова тісно пов'язані з контекстом і розмежування значення дискурсивного слова й значення контексту є досить складним, то для багатьох дискурсивних слів характерна здатність повністю збігатися з контекстом, дублюючи семантику його окремих фрагментів. На думку І. Б. Левонтіної [7, с. 305], ототожнити тлумачення дискурсивного слова ще складніше, ніж повнозначного. Вживання дискурсивних слів мовцем загалом суттєво недоосмислене й невідрефлектоване, порівняно з повнозначними словами [7, с. 305]. Побудова тлумачень дискурсивних слів не базується на мовній свідомості. У самого носія мови не виникає відчуття, що, вживаючи дискурсивне слово, він передає значення.

Дискурсивне слово *барабар* [2; 3; 7; 9; 10; 11; 12; 13; 15] (фонетичні варіанти *барабер* [3; 9; 15], *балабар* [15]) у словниках пояснюється за допомогою таких визначень: разом [2; 3; 7; 9; 10; 11; 12; 13; 15], спільно, сукупно, укупі [3; 9; 15], поряд з [3; 9; 10; 11; 12; 13; 15]; рівно, однаково [3; 15].

Барабар походить від турецького слова *beraber*, діал. *barabar* “разом”, у якому частина *ber* (*bar*) зазнала фонетичної зміни від *bir* “один” [8]; букв. переклад “один з одним”. Така лексема є також у перській мові й означає “рівний, рівнозначний; однаковий; відповідний”; букв. переклад “плече до плеча” [2; 13].

Х барабар с У Р “*Х і У становлять одну спільність; діють разом; виконують одну функцію тощо*”.

Барабар поєднує суб'єктів, які однаково діють у відношенні один до одного, знаходяться в однаковому стані відносно один одного або займаються однією й тією ж діяльністю, результати якої цікавлять їх однаковою мірою. Наприклад, *барабар* уживається в контекстах, у яких ідеться про якусь групу, команду, колектив, уводячи членів цієї групи, команди, колективу. Особливо це характерно для спортивних текстів, де йдеться про команду і її тренера (зазвичай тренер уводиться у висловлення за допомогою *барабар*). *Тоя п'ят облога беше с целия отбор, барабар с треньора Вуцов* (Шоу, 23.06.2005). *Барабар* служить для поєднання суб'єктів, об'єднаних на основі професійної діяльності. *Мъжете в костюми са дошли право от работата барабар със секретарките си*

(Сега, 08.04.2006). За допомогою *барабар* часто поєднуються члени сім'ї або близькі родичі...*Поне уся да получи ... жилище, иначе днес щеше да е на улицата барабар с жена си* (Шоу, 20.09.2006).

Барабар характеризує ситуації із двома або більшою кількістю суб'єктів, які виконують одну й ту ж дію (роботу, завдання, просьбу тощо) на однакових правах або знаходяться в однакових умовах стосовно один одного. *Всички звезди барабар с мене трябва да и носят вода!* (Шоу, 25.05.2005).

Барабар уводить інформацію про те, що суб'єкт був задіяний не один. *Тоя кротък човечец Демби, обявен (барабар с Клона) за наследник на Самоковеца, даже и цащичка не бил!* (Сега, 18.12.2003). Група суб'єктів може конкретизуватися поіменно й таким чином кількість осіб є чітко визначеною. *Но зрителите масово лудуват по него след новогодишните тв програми..., в които се изявява като лидер на банда “Ирпшиъните” барабар със Стефан Данаилов, Емил Джамджиев и Георги Мамалев* (Шоу, 25.08.2005). *Барабар* може виокремлювати головну особу серед усього наведеного переліку. *За инвазията в Афганистан са се подписали всички – Громико, Андропов, Устинов, Черненко и пр. барабар с Брежнев* (Сега, 12.05.2001). З *барабар* можуть уживатися й загальні назви суб'єктів у множині, що свідчить про необмежену кількість осіб, які можуть брати участь у тій чи іншій дії. *Цял полицески клас барабар с политолозите, социолозите, анализаторите и други техноподобни дават рецепти и акъли* (Сега, 04.10.2005). Для наголошення на кожному суб'єкті окремо *барабар* уживається перед кожним із суб'єктів. *Пак в забранителния списък са целят стадион “Раковски”, барабар с министъра на вътрешните работи, барабар с министъра на спорта* (Дума, 22.08.2000).

Барабар уживається у випадках, коли слід об'єднати всіх суб'єктів, причетних до тієї чи іншої справи. Р стосується всіх загалом присутніх, без винятків...*Печев хвърли в тъч присъстващите барабар със съдиите* (Ношен труд, 06.12.1995).

За допомогою *барабар* серед загального виокремлюється конкретне, тобто серед гіперонімів (родових понять) визначаються гіпоніми (видові поняття). *И биха всички софийски отбори, барабар с ЦСКА!* (Шоу, 20.10.2005).

Барабар конкретизує вміст чогось (...*Река отнесе курника барабар с кокошките и петела* (Сега, 20.03.06).) або складові частини чогось (...*Зелената площадка барабар с пейките се превърне в строителен обект...* (Сега, 23.08.2005)).

Х барабар с У – це комітативна конструкція [8, с. 31]. Комітативна конструкція – це конструкція зі складним підметом, що складається з іменника (або його еквівалента), ДС на зразок *барабар* та іншого імен-

ника (чи його еквівалента) і виражає значення сумісності. “Значення сумісності виражається цілісною семантикою сполуки, в якій іменникові компоненти однаковою мірою несуть предметне значення” [1, с. 82]. У конструкціях такого виду присудок узгоджується з підметом за такими правилами: а) якщо Х і У рівноправні, то присудок стоїть у формі множини (*Хора от администрация на президента насочили журналистите към летището точно в момента, когато пристигнали Симеон барабар с престолонаследника си и по-голямата част от родата* (Сега, 29.08.2000); б) якщо Х і У нерівноправні, то присудок узгоджується з Х. *Н.Д. барабар със семейството си ще бъде ликвидиран* (Шоу, 22.09.2005). Узгодження в однині відбувається у випадку, коли *барабар* поєднує суб’єкт і об’єкт. *Всеки шофьор рискува да бъде погълнат барабар с автомобила си* (Сега, 24.10.2006). Ідея рівноправності Х і У може виходити із прагматичних міркувань (наприклад, дорослі рівноправні між собою, діти нерівноправні з дорослими; так само може бути зі старшими й молодшими за віком, з керівниками й підлеглими та ін.) або може виражатися у висловленні експліцитно (за допомогою прислівникових сполучень *на равни права, като равен с равен*). За значенням комітативна конструкція близька до сурядної конструкції зі сполучником *и*.

Серед переліку однорідних членів *барабар* поєднує два подібних за якоюсь ознакою слова. *На главата ми освен неговите сексуални фантазии са и къщата, и градината, и кокошките барабар с прасето* (Женски тайни, 06.12.2005).

Барабар може поєднувати якийсь елемент із самим суб’єктом / об’єктом, що є його властивою частиною, необхідною для виконання певних функцій. *Ако някой ми купи зенита барабар с обектива и филтър – изключително запазен – 50 лева ще дам и на тях! Желаетеци?* (www.photo-cult.com/forum.php?c=6&t=37597).

Барабар уводить присутність суб’єкта в якомусь об’єкті: Х *барабар* с У, де Х –це суб’єкт, У – транспортний засіб, у якому знаходиться суб’єкт. *Иван... се сурнал в реката барабар с трактора* (Женски тайни, 15.04.2005). *Пътен шеф затъне барабар с джипа си в преспите край Добрич* (Дума, 07.02.2005).

Барабар може поєднувати два об’єкта, призначених для досягнення однієї мети. *“24 часа” пък пуска барабар с писъмцето от Израел и интервю с вдовицата на Владимир Грашинов* (Сега, 10.11.2001).

Барабар дуже поширене в іронічних контекстах. Наприклад, коли автор виражає глузливо-критичне ставлення до власної зовнішності (*Вярно, че съм едно джезве кокали и имам-нямам ... 50 кила барабар с дрехите* (Сега, 17.07.2006).) або у випадках гіперболізованого опису подій (*Коларов прелетял през двора барабар с вратата и се приземлил в подземен гараж* (Шоу, 08.06.2006).).

Для атрактивнішого виділення словосполучення з *бараба́р* висловлення може членуватися на кілька речень. *Праця поліция, която за-копчава “бандитите”, влезли с взлом... Барабар с каските и маркучите* (Сега, 01.04.2006).

Висловлення з *бараба́р* може мати інверсійний характер. *Бараба́р* може вживатися в кінці речення. Таке інверсійне вживання виокремлює як *барабар*, так і лексему, яка вводиться за його допомогою. *Барабар* може вводити характеристику суб'єкта. *Да влезем гордо в Европа със всичките си кусури барабар* (Сега, 28.09.2006). *Барабар* може вживатися на початку речення, при цьому порушується традиційна будова речення. *Барабар с подстъпите към тях и на колко метра е заровеното* (Врачка, 27.05.2005).

Бараба́р уживається в конструкціях із дейктичними словами. *Бараба́р* уводить лексеми, що розкривають уточнення дейксису – хто саме маєть-ся на увазі під займенником *ние*. *Бешков беше един тъжен художник на едно печално време, а ние (барабар с художниците и менте журналистите и писателите!) сме описани на безнадежна самоотбрана – с рисунки и стихчета!* (Дума, 02.08.2006).

Бараба́р часто сполучається зі словом *адрес*. *Дава ти някоя засука-на колежка списък с пет имена, най-горното – нейното барабар с адреса* (Сега, 15.09.2006).

Барабар входить до складу фразеологізмів. Наприклад, *барабар Петко с мъжете* вживається, коли хтось береться зробити щось поряд з іншими, зазвичай непосильне для нього. Цей фразеологізм може вживатися в скороченій формі – *барабар с мъжете*, або в розширеній – *барабар Петко с мъжете и отпреката му на пояса. Европа потърси късмета си в еврото. България и тя барабар Петко с мъжете* (Дума, 08.01.1999).

Бараба́р поєднує між собою суб'єктів, що виконують одну справу разом; займають однакове положення відносно один одного. Воно вводить інформацію про те, що суб'єкт був задіяний не один. У випадку, якщо перелік суб'єктів розлогий, *барабар* виокремлює головну особу серед них. За допомогою *барабар* можна конкретизувати вміст чогось, виокремлювати серед видового поняття родове, уводити присутність суб'єкта в якомусь об'єкті. Таким чином *барабар* поєднує частини складеного підмета або однорідні додатки, формуючи комітативну конструкцію. Часто *барабар* уживається в іронічних контекстах, наприклад, у випадку глузливо-критичного ставлення автора до себе або при гіперболізованому описові подій. У поєднанні з дейксисом *барабар* розкриває його значення. Дуже частотним є вживання *барабар* разом з іменником *адрес*, а також у фразеологізмі *барабар Петко с мъжете* та його можливими трансформаціями.

Література:

1. Арібжанова І. М. Структура простого речення (формально-граматичний аспект): навч. посібник / І. М. Арібжанова. – К.: ВПЦ “Київський університет”, 2001. – 128 с.
2. Български етимологичен речник / Ред. В. И. Георгиев. – София: БАН, Институт за българския език, 1971 – 1986. – Т. 1.
3. Геров Найдено. Речник на българския език. Фототипно издание. – София: Български писател, 1975-1978. – Т. 1.
4. Дискурсивные слова русского языка: опыт контекстно-семантического описания / под ред. К. Киселевой и Д. Пайара. – М.: Метатекст, 1998. – 447 с.
5. Левонтина И. Б. Об одной загадке частицы ведь // www.dialog.ru/archiv/2005.
6. Левонтина И. Б. Ишь // Сокровенные смыслы: Слово. Текст. Культура / Отв. ред. Ю. Д. Апресян. – М.: Языки славянской культуры, 2004. – С. 305-318.
7. Младенов С. Етимологически и правописен речник на българския книжовен езикъ. – София: Книгоиздателство Христо Г. Дановъ – о. о. д-во, 1941. – 734 с.
8. Новый объяснительный словарь синонимов русского языка / В. Ю. Апресян, Ю. Д. Апресян, Э. Е. Бабаева; под общ. руководством акад. Ю. Д. Апресяна. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Языки славянской культуры, 2003. – 1298 с. – (Studia Philologica).
9. Речник на българския език: [в 11 т.]. – София: Изд-во на БАН (I–VII т.), Проф. Марин Дринов (от VIII т.). – 1977 – 20. Т. 1. А – Б [ред. К. Чолакова]. – 1977. – 910 с.
10. Речник на турските думи в съвременния български печат / Весела Кръстева. – София: Лаков ПРЕСС, 2000. – 127 с.
11. Речник на чуждите думи в българския език с приложения / Иван Габеров, Диана Стефанова / 5 издание. – Велико Търново: GABEROFF, 2002. – 927 с.
12. Тълковен речник на турцизмите в българския език / В. Кръстева. – София: СКОРПИО ви, 2003. – 248 с.
13. Фиюзи Х. персийски думи в български език / Хаджар Фиюзи. – София: Авангард Прима, 2004. – 101 с.
14. Фразеологичен речник на български език / [К. Ничева, С. Спасова-Михайлова, К. Чолакова]. – София: БАН, 1974–1975. Т. 1. А–Н. – 1974. – 759 с.
15. A dictionary of turkisms in Bulgarian / Alf Grannes, Kjetil Rå Hauge, Nauriye Süleymanoğlu. – Oslo: Novus forlag, 2002. – 604 p.